

A jéghegy csúcsa

Dr. Hódi Sándor pszichológust kérdeztük

Száz évvel ezelőtt arra nevelték a lányokat, hogy kiszolgálják az urukat. Az emancipáció következtében azonban számukra is megnyílt az érvényesülés lehetősége. Nem csak társadalmi státusuk, de a lelkületük is megváltozott. Talán ez az egyik alapvető oka annak, hogy az utóbbi időben megváltozott a párkapcsolat, egyre többen döntenek – önként vagy kényszerből –, az egyedülálló élet mellett. A pszichológussal, dr. Hódi Sándorral ennek háttéréről beszélgettünk.

• Egyre gyakrabban vagyunk tanúi, hogy a fiatalok a családalapítás helyett a szülőkkel való együttélést választják. Miért?

– Általában az a dolgok rendje, hogy a fiatalok a diploma megszerzése és munkába állásuk után mindent megtesznek, hogy önálló életet kezdjenek. A szülői házból való kiköltözés nem mindig jelent családalapítást, az elköltözést követően tízből négy fiatal a továbbiakban magányosan él. Azokban az országokban, ahol nagy a munka-

Dr. Hódi Sándor

nélküliség, nehéz lakáshoz jutni, az emberek rossz szociális körülmények között élnek – ez a helyzet nálunk is – a fiatalok sokszor 27–30 évesen sem költözhetnek ki szüleik otthonából. Az esetek egy részében talán kényelmi szempontok is közrejátszanak ebben, hiszen az önálló élet vállalása nagy felelősséggel jár, alapvetően

azonban szociális okai vannak a szülőkkel való hosszú együttélésnek.

• Mi az oka annak, hogy kitolódott a felnőtté válás határa? Vajon divatról van szó, vagy a társadalmi körülmények kényszeréről?

– A felnőtté válás kitolódásának egyaránt vannak objektív és szubjektív okai. Objektív okokon értendő a stabil, kiszámítható család- és társadalompolitika hiánya, ami elveszi a fiataloktól az élet tervezhetőségének a lehetőségét. Hiányoznak azok a juttatások, amelyek hathatós segítséget jelentenének a családalapításhoz, lakásvásárláshoz, főként a gyermekvállaláshoz. Koráb-

ban a tradicionális család- és gyermekcentrikus értékrend segítette a fiatalokat abban, hogy vágyaik és terveik, amelyek összhangban álltak a közösség érdekeivel és elvárásaival (párvalasztás, pályaválasztás, munkavállalás, családalapítás) könnyebben realizálódhassanak. Az individualizmus térhódításával a társadalomnak ez a támogató és befogadó készsége fokozatosan megszűnik. Az új értékrend szerint mindenki magának él, mindenki csak saját magáért felelős, nem kell gondoskodni a szülőkről, a másiktól, családot sem szükséges alapítani, gyermeket sem kell vállalni, hiszen mind ez csak akadályt jelent az érvényesülésben. Ez az új értékrend ugyanakkor egy erőltetett, mesterségesen felkeltett fogyasztási szemléletet hirdet,

amelynek nem a másokért való élet, hanem a javak birtoklásában megnyilvánuló magamutogatás a lényege. Az számít valakinek, aki az agresszív külsejű terepjárójával könnyedén leszorít másokat az út szélére, aki hatalmas rácsokkal keríti be a házat, nagy vérebeket tart az udvarában. A presztízsharc, másik fölé növés, a magakelletés és magamutogatás azt a nyomorúságos érzést lenne hivatott feledtetni, hogy a kutya sem törődik senkivel. A fogyasztói szemlélet megváltoztatta az emberek gondolkodásmódját. A fiatalok egy része olyan javak birtoklásától teszi függővé a családalapítást és az önálló élet kezdését, amelynek megvalósítására vajmi csekély a lehetőség. Ez a felnőtté válás kitolódásának a szubjektív oka.

Yupplik, szinglik, dinkik

Emlékeznek még a yuppikra? A nagyvárosi, jól képzett fiatalokra, akik valamikor a nyolcvanas években azzal ejtették kétségbe az élet hagyományos kereteihez ragaszkodó idősebb korosztály tagjait, hogy karrierben, fizetésben és az élvezetek hajkurászásában egyaránt soha nem látott magaslatokra törtek? Életformájuknak – számos, sokak által irigyelt előnye mellett – megvolt azonban az a hátránya, hogy magányossá tette őket, és ezt előbb-utóbb általában ők maguk is bölcsen belátták. Párt kerestek hát, férjhez mentek, megnősültek, és ezzel a kilencvenes évekre át is léptek az egyik szociológiai rubrikából a másikba: ők lettek a dinkik, a kétkeresős, de gyerek nélkül élő családok. A dinkik (akiknek angol neve, a DINKs a „double income, no kids”, azaz „két jövedelem, nulla gyerek” kifejezés rövidítéséből született meg) mára világszerte olyannyira elszaporodtak, hogy óhatatlanul magukra vonták a társadalmi változásokkal foglalkozó szakemberek figyelmét.

• Hogy látja a pszichológus, világjelenség ez, vagy inkább a mi szűkebb és tágabb környezetünk jelensége? (Amerikában már középiskolás korukban elköltöznak otthonról a fiatalok, Magyarországon viszont egyre tovább otthon maradnak.)

– Világjelenségről van szó, amelyben fontos szerepet játszik a nők társadalmi helyzetének a megváltozása. Hogyan lehet együtt élni egy emberrel halálunkig, gyermekeket szülni, nevelni, mosni, főzni, takarítani, mellette pénzt keresni, karriert építeni, vonzónak és csinosnak lenni? – teszi fel mind több nő magában a kérdést. Az amerikai és európai társaikhoz hasonlóan a nők nálunk is hasonlóképpen vélekednek, melynek következményeként egyre kevesebben mondanak igent a házasság intézményére. Évente csaknem egy százalékos visszaesés. A 70-es években például Magyarországon kilencven ezren alapítottak törvényes keretek közt családot, a kilencvenes években már csak hatvanhat ezren mondták ki a boldogító igent. Azóta ez a szám a felére csökkent, a múlt évben mindössze huszonegy és fél ezer nő döntött úgy, hogy férjhez megy. Ma a házasulandó korban lévő fiatalok kevesebb mint fele él házastársi kapcsolatban. A helyzet nálunk is hasonló. A következményeit már is érezzük: minél kevesebb a házasság, annál kevesebb gyerek az iskolapadokban.

A lányok tanulnak, dolgoznak, karriert építenek, a pénzügyítésnek: társkeresésre kevés idejük marad. A személyi szabadságot és az anyagi függetlenséget látszólag többre tartják a partnerkapcsolatnál. Így aztán mire lassíthatnak a tempón, már nehéz megfelelő partnert találni. A megfelelő partnerkapcsolat kialakításának elhanyagolásához (amely valójában nagy felkészültséget, rengeteg időt és energiát kíván) a média által sugallt kép is hozzájárul, mely szerint az önálló nők könnyebben boldogulnak. Ellentétben a házasságban sínylődőkkel sikeresek, kiegyensúlyozottak, határozottak, karrierjük felfelé ível, s a helyzetüket nem pusztán elfogadják, hanem tökéletesen elégedettek is azzal. Ez azonban többnyire csak hamis látszat. Pszichológiai felmérések szerint az egyedülállók kétharmada boldogtalan: a nők és férfiak egyaránt család után vágnak, egy másik emberrel és gyerekekkel képzelik el életüket. Ennek ellenére, paradox módon a magányosan élők száma évről évre nő.

• **Miért válik egyre elfogadottabbá a szingli életmód?**

– Az individualizmus térhódításának vagyunk a tanúi. Ennek egyik tünete vagy kísérőjelensége a szingli életmód. Az egyedül élők aránya évről-évre nő mindenütt a világon, egyes országokban feltartóztathatatlanul, szinte robbanásszerűen terjed. Egyes adatok szerint 2001-ben Ma-

gyarországon a férfiak 22%-a, a nők 40%-a élt párkapcsolat nélkül. Ebben a tekintetben Amerikát is megelőzte, hiszen ott a szinglik aránya 21%, míg Magyarországon 30%.

Sokan azt tartják, hogy a szinglik többségükben városi, sőt nagyvárosi lakosok, ahol a családalapítás elhalasztása nem szúr szemet senkinek, nem lógnak ki a sorból, nem nehezedik nyomás rájuk, ugyanakkor könnyebb elhelyezkedni és nagyobb jövedelemre lehet számítani. Az egyedül élők száma azonban másutt is, az apró falvakban is gyarapszik. A környezeti elvárás ma már nem sokat számít. A magányosan élők mindenütt megeremnek, ahol képesek saját magukat eltartani, mégpedig meglehetősen jó színvonalon. Ezt fontos hangsúlyoznunk, mert talán éppen a vagyonközösség az, amitől a magányosan élők egy része ódzkodik. Kétségtelen, hogy a pénz körül a házasságokban is éleződik a vita, Amerikában például a hitelkártya miatt történik a legtöbb válás. Ugyanakkor nem igaz, hogy minden szingli önző, nem akar férjet, többet költ kozmetikára, mint mások. Tagadhatatlan, hogy Nyugaton, főként Amerikában, egész iparágak – ingatlanpiac, a szórakoztató- és szépségipar – alapoznak a szinglikre, mert sokan vannak és kiemelkedően magas vásárlóerővel rendelkeznek, többet is költenek magukra, mint a házasságban élő, vagy a gyereket ne-

velő nők, a magyar szinglikről – különösen itt nálunk – ez nem mondható el.

A szinglik persze pénztárcájuk vastagságától függően nálunk is sokkal inkább a fogyasztói társadalom kínálta minták rabjai, mint a házasságban élő nők, meglátásom szerint azonban ők is szívesebben költenének családjukra, ha lenne.

• Ki számít szinglinek?

– Annak ellenére, hogy a férfiak között is sok az egyedülálló, a „szingli” kifejezést elsősorban azokra a 25–35 éves, többnyire magasan képzett és jól kereső, független nőkre alkalmazzák, akik egyedül élnek. A szingliség lehet átmeneti vagy végleges állapot, amely az egyén döntésétől függően alakul.

A szingli életmód az idő múlásával párhuzamosan a legtöbb nő számára egyre nehezebben vállalható. Ugyanakkor egyre nehezebb számukra megfelelő partnert találni. Száz évvel ezelőtt arra nevelték a lányokat, hogy kiszolgálják urukat. Az emancipáció következtében számukra is nyitva áll az érvényesülés lehetősége. Nem csak társadalmi státusuk, de a lelkületük is megváltozott. A nők önállóak, erősek, magabiztosak lettek. Ezzel együtt megnőttek az elvárásaik is. A mai lányok olyan férfit szeretnének, aki egyenrangú személyként kezeli őket,

ugyanakkor valamilyen módon el is kápráztatná őket. Nem szívesen választanak alacsonyabb iskolai végzettségű, rosszabbul kereső partnert, inkább olyan magasra teszik a mércét, hogy azt egyetlen férfi sem üti meg. Ez a beállítódás előrevetíti annak a veszélyét, hogy hajadonok maradnak.

• Nem tudom, mennyire tartozik a témához, de azt is tapasztaljuk, hogy az egy-neműek együttélése/összeköltözése mindinkább terjed, míg a hagyományos családfölállás veszít népszerűségéből. Válságban van a házasság és a gyermekvállalás?

Terézanyuk és Bridgetek lepték el a világot

– A liberális felfogás szerint ma minden lehetséges szexuális magatartás egyformán elfogadhatónak, legitímnek minősül. Senki sem szólhat bele, hogy valaki a szexualitást az új élet alapjának vagy kizárólag az örömszerzés egyik lehetőségének tekinti-e. Legfőképpen az állam nem foglalhat állást

ebben a kérdésben. Abban a vonatkozásban is semlegesnek kell maradnia, hogy a szexuális igények családban, élettársi viszonyban vagy egy futó kaland során valósulnak-e meg. A liberális állam arra próbálja serkenteni az állampolgárokat, hogy büntudat nélkül válasszanak és folytatassanak a hagyományostól eltérő életformát. A szexuális életbe való jogi beavatkozás és morális ráhatás kétségkívül büntudattal jár, ám ha erről lemondunk, előfordulhat, hogy a társadalom többsége – vagy akár mindenki – kényelmi szempontból lemond a gyerekáldásról és az együttéléssel járó mindenféle kötöttségről. A népesedési adatok azt bizonyítják, hogy ezek a lehet valamikor jóhiszeműnek tűnő elvek, a társadalom előregedéséhez és fogyásához vezetnek.

Nyugat népesedési adatai katasztrofálisak, amit egyelőre bevándorlással pótol-

nak. Nálunk sem sokkal jobb a helyzet, egyre mélyebb gyökeret kezd eresztetni az a szemlélet, amely belső logikájánál fogva – a népesedés alakulására gyakorolt negatív hatása miatt – saját létalapját szünteti meg.

• **Pszichológusként Ön sokat foglalkozott a családon belüli változásokkal és a párkapcsolatok alakulásával. Miben látja a legnagyobb problémát?**

– A legnagyobb problémát abban látom, hogy a kor társadalomeszménye jobban értékeli a gazdasági sikert és a presztízt, mint a harmonikus emberi kapcsolatokat. Az individualizmus, a közösségek atomizálódása, a teljesítményre való törekvés, a hajszolt életforma miatt se időnk, se módunk nincs kapcsolataink ápolására. Mindannyian társra, szeretetre, biztonságra vágyunk, amit csak kölcsönösen nyújthatunk egymásnak. Az emberek azonban az adott körülmények között sem kialakítani, sem megővni nem tudják a mély érzelmeiken, bizalmon alapuló kapcsolatrendszerüket.

A szingli jelenség a jéghegy csúcsa, ami előrevetíti annak az árnyékát, hogy a tömegtársadalom kialakulásával lassan mindenki egyedülállóvá válik, pedig nincs szomorúbb dolog annál, mint elhagyatott, egyedülálló nőnek vagy férfinak lenni egy hatalmas idegen világban.

■ Gruik Ibolya